

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет
Кафедра міжнародного та європейського права

Михайло САМУЛЯК

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

ПРЕЦЕДЕНТНА ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

для студентів денної та заочної форм навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D 9
Міжнародне право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право

Тернопіль – ЗУНУ, 2025

Навчально-методичні матеріали для вивчення дисципліни «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві»
/ Укладач: М.Ю. Самуляк. Тернопіль, 2025. 30 с.

Укладач: **Михайло САМУЛЯК** – викладач кафедри міжнародного та європейського права Західноукраїнського національного університету

Рецензенти: **Уляна КОРУЦ** - доктор юридичних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи, професор кафедри адміністративного права та судочинства

Ірина ГЕЛЕЦЬКА - кандидат юридичних наук, викладач юридичних дисциплін Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола, адвокат

Затверджено рішенням кафедри міжнародного та
європейського права
(протокол № 10 від 21 травня 2025 р.)

ЗМІСТ

1. Мета вивчення дисципліни.....	4
2. Зміст дисципліни.....	6
3. Структура залікового кредиту дисципліни.....	8
4. Тематика практичних занять.....	11
5. Завдання для виконання самостійної роботи.....	17
6. Перелік екзаменаційних питань.....	20
7. Самостійна робота.....	22
8. Організація і проведення тренінгу.....	22
9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.....	23
10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю	23
11. Рекомендовані джерела інформації.....	26

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

В умовах розширення інтеграційних процесів, зростання ролі міжнародних стандартів прав людини та обов'язковості виконання рішень Європейського суду з прав людини для України, зростає значення судової практики ЄСПЛ як джерела права у національному судочинстві. Особливу актуальність набуває аналіз впливу прецедентної практики Суду на правозастосування в Україні, зокрема при тлумаченні положень Конституції, законодавства та міжнародних договорів, що є частиною національного законодавства.

Дисципліна «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві» охоплює теоретичні та практичні аспекти застосування Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та рішень ЄСПЛ українськими судами різних інстанцій. Окрему увагу приділено тлумаченню положень Конвенції, механізму виконання рішень Суду, природі пілотних рішень, питанням гармонізації українського законодавства з практикою ЄСПЛ.

Метою дисципліни є формування у студентів системного розуміння місця і ролі прецедентної практики ЄСПЛ у національній правовій системі, набуття навичок аналізу, тлумачення та застосування рішень Суду в контексті розгляду справ у національних судах, а також засвоєння стандартів захисту прав людини відповідно до Конвенції та практики її органів.

Програма і тематичний план дисципліни орієнтовані на опанування студентами джерел Європейської Конвенції, засвоєння структури та юрисдикції ЄСПЛ, вивчення ключових рішень Суду у сфері особистих, політичних, соціально-економічних прав, а також механізмів виконання та національної імплементації цих рішень.

З цієї метою студенти повинні вільно орієнтуватися в положеннях Конвенції, правилах Суду, практиці тлумачення прав за принципом «живого інструменту», та знати рішення ЄСПЛ, що мають значення для правової системи України.

Рекомендована література розрахована на поглиблене самостійне вивчення студентами окремих питань, спрямованих на розвиток навичок аналізу судової практики та формування правових позицій.

Методи навчання включають: лекції, семінари, практичні заняття, аналіз прецедентів, розв'язання тестових і ситуативних завдань, підготовку доповідей, виконання індивідуальних і контрольних завдань.

Після вивчення курсу студенти повинні вміти:

- оперувати правовими поняттями, що входять до категоріального апарату Конвенції та практики ЄСПЛ;

- знаходити релевантні рішення Суду;

- застосовувати їх при обґрунтуванні правових позицій у конкретних справах;

- надавати правову допомогу з урахуванням європейських стандартів прав людини;

- оцінювати законодавство та правозастосовну практику крізь призму рішень ЄСПЛ.

Форми контролю: усне опитування, тести, виконання модульних завдань, аналіз рішень Суду, підготовка письмових висновків та підсумковий іспит.

Завдання вивчення дисципліни:

Після вивчення дисципліни студенти повинні:

- засвоїти термінологію та принципи, що застосовуються в практиці ЄСПЛ;
- розуміти юридичну природу рішень ЄСПЛ та механізми їх імплементації;
- вміти аналізувати, інтерпретувати та застосовувати прецеденти ЄСПЛ у

вирішенні правових спорів;

• знати механізми виконання рішень ЄСПЛ в Україні та роль національних органів у цьому процесі.

Завдання лекційних занять

Виклад основ теорії та практики Конвенції та прецедентного права ЄСПЛ;

Систематизація знань про юрисдикцію, повноваження, процедури Суду та особливості тлумачення прав людини у рішеннях ЄСПЛ.

Завдання практичних занять

- засвоєння та закріплення навичок аналізу рішень ЄСПЛ;
- навчання застосуванню стандартів Суду у практиці національних судів, складанню правових висновків на основі рішень ЄСПЛ.

Компетентності, формування яких забезпечує дисципліна:

- здатність застосовувати норми Конвенції та практику ЄСПЛ при вирішенні юридичних справ;
- здатність аналізувати судову практику в контексті міжнародних стандартів;
- здатність формулювати обґрунтовані правові позиції на основі прецедентного права ЄСПЛ.

Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення дисципліни базується на знаннях з «Теорії держави і права», «Конституційного права», «Права Європейського Союзу», «Міжнародного публічного права», «Права людини», що дає можливість більш глибоко осмислити природу прецедентної практики ЄСПЛ та механізм її реалізації в національному судочинстві.

Результати навчання.

Програмні результати навчання, здобуті під час вивчення дисципліни «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві», дозволяють студентам в процесі професійної реалізації:

- здатність застосовувати практику ЄСПЛ у конкретних правових ситуаціях;
- знання ключових стандартів Суду у сферах особистих, політичних, соціально-економічних прав;
- вміння аналізувати рішення ЄСПЛ та використовувати їх як джерело аргументації у судових спорах.

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Тема 1. Європейська система захисту прав людини.

Європейська інституційна система захисту прав людини. Порядок формування та структура Європейського суду з прав людини. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.

Історія прийняття ЄСКПЛ. Загальна характеристика ЄКПЛ. Юридична природа норм Конвенції. Структура та зміст Конвенції. Основні права та свободи, закріплені у Конвенції.

Поняття тлумачення, інтерпретації норм ЄКПЛ. Повноваження, компетенція у тлумаченні норм ЄКПЛ. Тлумачення за принципом «живого дерева». Юридична сила тлумачення норм ЄКПЛ. *Nulum crimen sine lege* та зворотна сила закону. Принцип *non bis in idem*.

Тема 2. Порядок звернення та розгляду справ в Європейському суді з прав людини.

Підстави для звернення до Європейського суду з прав людини. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини.

Порядок та особливості розгляду заяв у Комітетах та Палатах Європейського суду з прав людини. Розгляд справи по суті та порядок винесення рішення.

Види рішень Європейського суду з прав людини. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Тема 3. Юридична природа рішень ЄСПЛ.

Поняття прецедентного права ЄСПЛ. Визначення прецедентного характеру рішень ЄСПЛ.

Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.

Застосування Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини у сфері законодавства та в адміністративній практиці.

Тема 4. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Право на життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Право на захист від катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження або покарання в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Заборона рабства та примусової праці в рішеннях Європейського суду з прав людини. Право на свободу в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Тема 5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Право на справедливий судовий розгляд в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Право на повагу до приватного життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Право на сімейне життя та визначення сім'ї.

Свобода думки, совісті і віросповідання в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Свобода вираження поглядів у системі Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Тема 6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально- економічних прав особи.

Свобода мирних зібрань та об'єднань в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Право на вільні вибори. Захист права власності в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Захист права на пільги. Поняття пільг та привілеїв в практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 7. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні.

Порядок звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання в частині виплати відшкодування.

Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання рішення Європейського суду з прав людини.

Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.

Тема 8. «Пілотні рішення» ЄСПЛ.

Винесення пілотних рішень. Поняття «пілотних рішень». Процедура прийняття «пілотних рішень». Юридичні наслідки «пілотних рішень». «Пілотні рішення» проти України.

**3. Структура залікового кредиту дисципліни «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві»
(денна форма навчання)**

№ п/п	Тема	Кількість годин					
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика європейської системи захисту прав людини							
1.	Тема 1. Європейська система захисту прав людини	4	2	1	1	2	Тести, питання, кейси
2.	Тема 2. Порядок звернення та розгляду справ в Європейському суді з прав людини	4	2	1			Тести, опитування, кейси
Змістовий модуль 2. Практика Європейського суду з прав людини та її застосування в національному судочинстві							
3.	Тема 3. Юридична природа рішень ЄСПЛ	2	2	2	2	4	Тести, опитування, практ.завдання
4.	Тема 4. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	4	2	2			Тести, опитування, практ.завдання
5.	Тема 5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	4	2	2			Тести, опитування, практ.завдання
6.	Тема 6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи	4	2	2			Тести, опитування, есе
7.	Тема 7. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	4	2	2			Тести, опитування, есе
8.	Тема 8. «Пілотні рішення» ЄСПЛ	4	1	2			Тести, опитування, практ.завдання

	Всього	30	15	14	3	6	
--	---------------	-----------	-----------	-----------	----------	----------	--

(заочна форма навчання)

№ п/п	Тема	Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика європейської системи захисту прав людини				
1.	Тема 1. Європейська система захисту прав людини	1	1	6
2.	Тема 2. Порядок звернення та розгляду справ в Європейському суді з прав людини	1	1	6
	Змістовий модуль 2. Практика Європейського суду з прав людини та її застосування в національному судочинстві			
3.	Тема 3. Юридична природа рішень ЄСПЛ	1	1	5
4.	Тема 4. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	1	1	5
5.	Тема 5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	1	-	5
6.	Тема 6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи	1		5
7.	Тема 7. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	-		5
8.	Тема 8. «Пілотні рішення» ЄСПЛ			5
	Всього	6	4	42

4. Тематика практичних занять

Практичні заняття мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів і набуття ними необхідних практичних навичок вирішення конкретних практичних ситуацій, роботи із нормативними актами та їх застосуванням.

Підготовка до практичних занять полягає у вивченні теоретичного матеріалу, чинного законодавства, та ознайомлення із спеціальною науковою літературою по темі заняття. З метою перевірки рівня засвоєння матеріалу необхідно дати відповідь на контрольні запитання і виконати практичні завдання.

Важливою формою поглиблення знань з прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві є підготовка студентами реферативних доповідей з проблемних питань курсу, їх заслуховування та обговорення на заняттях.

Робочою програмою вивчення курсу «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві» передбачено проведення практичних занять у обсязі 15 годин.

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика європейської системи захисту прав людини

Практичне заняття № 1

Тема: Європейська система захисту прав людини

Мета: Дослідження порядку формування, структури та юрисдикції Європейського суду з прав людини, з'ясування історії прийняття ЄКПЛ, її основних прав та свобод

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика Європейської інституційної системи захисту прав людини.
2. Порядок формування та структура Європейського суду з прав людини.
3. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.
4. Історія прийняття ЄСКПЛ. Загальна характеристика ЄКПЛ. Юридична природа норм Конвенції. Структура та зміст Конвенції.
5. Основні права та свободи, закріплені у Конвенції.
6. Поняття тлумачення, інтерпретації норм ЄКПЛ.
7. Юридична сила тлумачення норм ЄКПЛ.

Контрольні питання:

1. Які основні інституції складають Європейську систему захисту прав людини? Які функції виконує кожна з них?
2. У чому полягає юрисдикція Європейського суду з прав людини? Які види справ він розглядає?
3. Коли була прийнята Європейська конвенція з прав людини? Які чинники вплинули на її створення?
4. Що означає принцип "живого дерева" у тлумаченні норм ЄКПЛ? Які приклади рішень ЄСПЛ його ілюструють?
5. У чому полягають принципи *nulum crimen sine lege* та *non bis in idem* згідно з ЄКПЛ? Як вони застосовуються на практиці?

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Повноваження, компетенція у тлумаченні норм ЄКПЛ. Тлумачення за принципом «живого дерева».
2. *Nulum crimen sine lege* та зворотна сила закону. Принцип *non bis in idem*.

Практичне заняття № 2

Тема: Порядок звернення та розгляду справ в Європейському суді з прав людини.

Мета: Дослідження порядку звернення в Європейський суд з прав людини, з'ясування основних підстав для звернення

Питання для обговорення:

1. Підстави для звернення до Європейського суду з прав людини.
2. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини.
3. Порядок та особливості розгляду заяв у Комітетах та Палатах Європейського суду з прав людини.
4. Розгляд справи по суті та порядок винесення рішення.
5. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Контрольні питання:

1. У яких випадках особа може звернутися до Європейського суду з прав людини, минаючи національні судові інстанції, і чи є такі винятки взагалі?
2. Які типові помилки найчастіше допускають заявники під час подання скарги до ЄСПЛ і чому ці помилки призводять до неприйнятності заяв?
3. Чим відрізняється розгляд справи в Комітеті від розгляду в Палаті ЄСПЛ? У яких випадках справа передається до Великої палати?
4. Як виглядає процес комунікації між заявником, державою-відповідачем та Судом після прийняття заяви до розгляду?
5. Охарактеризуйте структуру та зміст Закону України «Про міжнародне приватне право».
6. Як на практиці виконується рішення ЄСПЛ в частині індивідуальних і загальних заходів? Наведіть приклади.

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Звернення до Європейського суду з прав людини: від заяви до рішення – поетапний аналіз із прикладами реальних справ.
2. Виконання рішень Європейського суду з прав людини: проблеми, механізми і виклики для України

Змістовий модуль 2. Практика Європейського суду з прав людини та її застосування в національному судочинстві.

Практичне заняття № 3

Тема: Юридична природа рішень ЄСПЛ

Мета: Дослідження юридичної природи рішень ЄСПЛ, їх застосування на практиці у сфері законодавства

Питання для обговорення:

1. Поняття прецедентного права ЄСПЛ.
2. Визначення прецедентного характеру рішень ЄСПЛ.
3. Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.
4. Застосування Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини у сфері законодавства та в адміністративній практиці.

Контрольні питання:

1. Чим юридична природа рішень ЄСПЛ відрізняється від рішень національних судів? Чи мають вони прямий ефект у національній правовій системі України?
2. Яким чином рішення ЄСПЛ формують прецедентне право і як це співвідноситься з системою континентального права?
3. Чи є рішення ЄСПЛ джерелами права в Україні? Обґрунтуйте відповідь з посиланням на національну практику.

4. Як національні суди повинні діяти у разі, якщо національна норма суперечить практиці ЄСПЛ?

5. Які приклади існують щодо впливу рішень ЄСПЛ на законодавчі зміни в Україні або інших державах?

6. Як практика ЄСПЛ застосовується в адміністративних процедурах — наприклад, у діях органів МВС або СБУ?

7. Які ризики виникають у разі поверхневого або формального застосування рішень ЄСПЛ національними судами?

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Прецедентне право Європейського суду з прав людини: джерело права чи лише орієнтир для національного суду?
2. Вплив практики ЄСПЛ на законодавчі ініціативи та адміністративну практику в Україні: аналіз ключових кейсів.

Практичне заняття № 4

Тема: Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Мета: Дослідження поняття захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, у рішеннях Європейського суду з прав людини

Питання для обговорення:

1. Право на життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.
2. Право на захист від катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження або покарання в рішеннях Європейського суду з прав людини.
3. Заборона рабства та примусової праці в рішеннях Європейського суду з прав людини.
4. Право на свободу в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Контрольні питання:

1. Як ЄСПЛ трактує «право на життя» у випадках із надмірним застосуванням сили з боку держави? Наведіть приклади.
2. Яка межа між жорстоким поводженням і нелюдським поводженням за практикою ЄСПЛ?
3. Чи може ЄСПЛ визнати порушення заборони рабства у сучасному європейському суспільстві? Які є приклади?
4. Які критерії встановлює ЄСПЛ для законного позбавлення свободи?
5. Як рішення ЄСПЛ щодо катувань впливають на реформу пенітенціарної системи в Україні?
6. У яких справах Суд визнавав державу винною у "непередбачуваній смерті" за межами воєнних дій?
7. Чи є випадки, коли Суд визнав порушення права на життя через недоступність медичної допомоги у місцях несвободи?

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Право на життя і заборона катувань: між стандартами ЄСПЛ і практикою силових структур в Україні.
2. Поняття Рабство, тортури, позбавлення свободи: як ЄСПЛ визначає межу втручання держави у тілесну недоторканність людини.

Практичне заняття № 5

Тема: Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Мета: Дослідження поняття захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, у рішеннях Європейського суду з прав людини

Питання для обговорення:

1. Право на справедливий судовий розгляд в рішеннях Європейського суду з прав людини.
2. Право на повагу до приватного життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.
3. Право на сімейне життя та визначення сім'ї.
4. Свобода думки, совісті і віросповідання в рішеннях Європейського суду з прав людини.
5. Свобода вираження поглядів у системі Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Контрольні питання:

1. Як ЄСПЛ визначає стандарт «справедливого судового розгляду» і які процесуальні порушення вважає ключовими?
2. У яких ситуаціях держава може втручатися в приватне життя особи згідно з практикою ЄСПЛ?
3. Як ЄСПЛ трактує поняття «сім'ї» в умовах сучасного плюралізму (наприклад, ЛГБТ-пари, неповні родини)?
4. Чи можуть релігійні переконання бути підставою для обмеження певних прав людини? Як це оцінює ЄСПЛ?
5. Як ЄСПЛ балансує між свободою слова і заборонаю мови ворожнечі?
6. У яких випадках свобода вираження поглядів може бути обмежена законно, за критеріями ЄСПЛ?
7. Чи є національні приклади, коли практика ЄСПЛ призвела до перегляду судових рішень або змін у ЦПК/КПК/КАС?

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Свобода слова, релігії та приватного життя: баланс між особистою автономією та інтересами суспільства у практиці ЄСПЛ.
2. ЄСПЛ і право на справедливий суд: чи забезпечує Україна європейські стандарти правосуддя?

Практичне заняття № 6

Тема: Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально- економічних прав особи.

Мета: Дослідження практики Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально- економічних прав особи

Питання для обговорення:

1. Свобода мирних зібрань та об'єднань в рішеннях Європейського суду з прав людини.
2. Право на вільні вибори.
3. Захист права власності в рішеннях Європейського суду з прав людини
4. Захист права на пільги.
5. Поняття пільг та привілеїв в практиці Європейського суду з прав людини.

Контрольні питання:

1. У яких випадках ЄСПЛ визнає порушення свободи мирних зібрань? Чи може втручання бути виправданим, і на яких підставах?
2. Які критерії ЄСПЛ застосовує для оцінки чесності та свободи виборів у державах-учасниках Конвенції?
3. Як ЄСПЛ тлумачить поняття «власності» у контексті захисту соціальних прав, зокрема пенсій, допомог, стипендій?

4. Чи входять «пільги» до сфери захисту прав людини? Як Суд розмежовує пільги і привілеї у своїх рішеннях?
5. Які справи ЄСПЛ вважаються ключовими у сфері захисту права на свободу об'єднання (наприклад, профспілки, політичні партії)?
6. Чи може обмеження на участь у виборах (наприклад, для засуджених) бути визнане таким, що порушує Конвенцію?
7. У яких справах ЄСПЛ розглядав конфлікт між соціально-економічними правами особи та фінансовими можливостями держави?

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Політичні свободи в системі захисту прав людини: практика ЄСПЛ щодо виборів, мітингів і об'єднань.
2. Соціальні пільги та право власності в практиці ЄСПЛ: межі втручання держави у майнову сферу особи.

Практичне заняття № 7

Тема: Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні

Мета: З'ясування порядку звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання

Питання для обговорення:

1. Порядок звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання в частині виплати відшкодування.
2. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
3. Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.
4. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання рішення Європейського суду з прав людини.
5. Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.

Контрольні питання:

1. Який порядок виконання рішень ЄСПЛ в Україні в частині виплати компенсацій? Які органи за це відповідають?
2. Що таке загальні заходи виконання рішень ЄСПЛ і як вони реалізуються в Україні? Наведіть приклади.
3. Якими є повноваження Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ? Яку роль він відіграє у виконанні рішень?
4. Яка відповідальність передбачена за невиконання або неналежне виконання рішення ЄСПЛ?
5. Чи є в Україні ефективна система внутрішнього моніторингу виконання рішень ЄСПЛ? Які її слабкі місця?
6. Як українські суди застосовують практику ЄСПЛ у своїй діяльності? Чи завжди це відбувається належним чином?

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Механізми виконання рішень ЄСПЛ в Україні: успіхи, виклики і перспективи.
2. Роль Урядового уповноваженого у реалізації стандартів ЄСПЛ: між координацією та політичною відповідальністю.

Практичне заняття № 8

Тема: «Пілотні рішення» ЄСПЛ

Мета: Дослідження «пілотних рішень» проти України

Питання для обговорення:

1. Поняття «пілотних рішень».
2. Винесення пілотних рішень.
3. Процедура прийняття «пілотних рішень».
4. Юридичні наслідки «пілотних рішень».
5. «Пілотні рішення» проти України.

Контрольні питання:

1. Що таке «пілотне рішення» ЄСПЛ і чим воно відрізняється від звичайного рішення?
2. У яких випадках ЄСПЛ вдається до пілотної процедури? Які критерії для її застосування?
3. Які юридичні наслідки має пілотне рішення для держави-відповідача? Чи є вони обов'язковими для інших держав?
4. Які з «пілотних рішень» стосувалися України? У чому полягала системна проблема, на яку вказував Суд?
5. Чи є ефективним механізм пілотних рішень як інструмент системного реформування національного права?

Завдання для самостійної роботи.

Теми доповідей:

1. Пілотні рішення ЄСПЛ як інструмент впливу на законодавство: аналіз справ проти України.

5. Завдання для виконання самостійної роботи

Самостійна робота є основним способом засвоєння здобувачами навчального матеріалу в позааудиторний час без участі викладача. Обсяг і зміст самостійної роботи визначається робочою програмою та робочим планом у межах установленого обсягу годин із навчальної дисципліни, методичними вказівками викладача. Виконання самостійної роботи забезпечується системою навчально-методичних засобів: конспектами лекцій викладача, підручниками, навчальними та методичними посібниками, нормативно-правовими актами, монографічною літературою і періодикою.

Метою виконання самостійної роботи є вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань здобувача з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи. Самостійна робота – це завершена практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих у процесі лекційних, практичних занять.

Самостійна робота передбачає виконання двох завдань: реферативна частина та практичне завдання. обов'язковим при оцінюванні виконаних завдань є заслуховування викладачем доповіді по обраній темі самостійної роботи.

Реферативна частина повинна мати чітку логічно-обумовлену структуру та встановлену форму. Обсяг має становити не менше 20 сторінок формату А4.

При виконанні завдання для самостійної роботи необхідно взяти до уваги, що реферативна частина на задану тему формується на основі аналізу нормативно-правової бази та доктринальних досліджень по обраній темі.

Реферат, незалежно від теми, містить визначені реквізити: титульна сторінка встановленого зразка, вступ, розділи, висновки, список використаних джерел і додатки (у разі необхідності).

Скорочення слів та словосполучень мають відповідати чинним стандартам з бібліотечної та видавничої справи.

Обов'язково в тексті повинні бути посилання на джерела, що були використані при написанні. Посилання подаються у квадратних дужках з вказівкою номера джерела, за яким воно внесене у список використаних джерел, та сторінки, наприклад [3, с.8].

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, лівє – 3,0 см, правє – 1,0 см. Загальний обсяг роботи не менше 20 сторінок формату А4.

Самостійна робота оцінюється за стобальною шкалою за виконання і презентацію роботи здобувачем і складає 15 % підсумкового бала з дисципліни.

Самостійна робота з дисципліни «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві» включає:

1. Реферативна частина за пропонованою темою. Тему здобувач обирає самостійно, попередньо узгодивши з викладачем.

2. Практична частина включає наступне завдання:

Використовуючи базу даних судових рішень HUDOC, знайдіть наступні судові рішення Європейського Суду з прав людини і додайте посилання на них:

- 1) Знайти Judgement (рішення) українською мовою;
- 2) Знайти Decision (ухвали) українською мовою;
- 3) Знайти Judgement (рішення) українською мовою проти Франції;
- 4) Знайти Judgement (рішення) проти Сполученого Королівства про відсутність порушення (non-violation);
- 5) Використовуючи функціонал HUDOC, напишіть всі посилання на судові рішення ЄСПЛ, які використовуються у справі Фігурка проти України (заява № 28232/22) ;
- 6) Знайдіть останнє Judgement (рішення) проти України щодо порушення нею статті 2 Конвенції в контексті «ефективного розслідування» (ключове слово);

- 7) Знайдіть Judgment (рішення) проти України щодо порушення нею статті 14 Конвенції в контексті «дискримінація – майновий стан» (ключові слова);
- 8) Використовуючи для пошуку словосполучення «manifestly ill-founded», що означає «явно-необґрунтований», знайдіть останню Decision (ухвалу) проти України по статті 2 Конвенції;
- 9) Знайдіть Judgment (рішення) у справі «Денісов проти України» Великої Палати [GC];
- 10) Знайдіть Judgment (рішення) проти України, щодо порушення нею статті 5-1-а Конвенції «після засудження» (ключові слова).

Теми для виконання реферативної частини самостійної роботи

1. Теоретичні засади функціонування Європейського суду з прав людини.
2. Європейська конвенція з прав людини як живий інструмент.
3. Джерела прецедентного права Європейського суду з прав людини.
4. Правова природа рішень ЄСПЛ: теорія та практика застосування.
5. Принцип «margin of appreciation» у практиці ЄСПЛ.
6. Роль і значення доктрини прецеденту в системі ЄСПЛ.
7. Стандарти справедливого суду: практика ЄСПЛ щодо статті 6 Конвенції.
8. Прецеденти ЄСПЛ щодо захисту права на життя.
9. Практика ЄСПЛ щодо заборони катувань та нелюдського поводження.
10. ЄСПЛ про захист права на особисту свободу і недоторканність.
11. Захист права на повагу до приватного і сімейного життя в рішеннях ЄСПЛ.
12. Прецедентна практика щодо свободи думки, совісті та релігії.
13. Свобода вираження поглядів у практиці ЄСПЛ.
14. Свобода мирних зібрань і об'єднань у рішеннях ЄСПЛ.
15. Прецедентна практика ЄСПЛ щодо виборчих прав громадян.
16. Право власності в юриспруденції ЄСПЛ.
17. Розгляд пільг і привілеїв у контексті Європейської конвенції.
18. Принцип недискримінації у практиці ЄСПЛ.
19. Заборона рабства та примусової праці у рішеннях ЄСПЛ.
20. Позитивні зобов'язання держав у практиці ЄСПЛ.
21. Механізм звернення до ЄСПЛ: порядок та критерії прийнятності заяви.
22. Дружнє врегулювання спору в процедурі ЄСПЛ.
23. Роль Комітету міністрів Ради Європи у виконанні рішень ЄСПЛ.
24. Виконання рішень ЄСПЛ в Україні: проблеми та перспективи.
25. Урядовий уповноважений у справах ЄСПЛ: функції та повноваження.
26. Правовий статус рішень ЄСПЛ у національній судовій практиці.
27. Співвідношення національного законодавства та практики ЄСПЛ.
28. Практика ЄСПЛ як джерело тлумачення національного права.
29. Пілотні рішення ЄСПЛ: поняття, структура, юридичні наслідки.
30. Пілотні рішення ЄСПЛ проти України: аналіз та наслідки.
31. Практика ЄСПЛ щодо захисту прав осіб, позбавлених волі.
32. Роль національних судів у реалізації рішень ЄСПЛ.
33. ЄСПЛ і захист прав біженців та шукачів притулку.
34. ЄСПЛ щодо свободи преси та меж її обмеження.
35. ЄСПЛ і проблема домашнього насильства: судові стандарти.
36. Стандарти справедливого кримінального процесу в практиці ЄСПЛ.
37. Європейський суд з прав людини про права дитини.
38. ЄСПЛ про права осіб з інвалідністю.
39. Судова практика ЄСПЛ щодо втручання у приватне життя в цифрову епоху.
40. Аналіз впливу практики ЄСПЛ на конституційну юриспруденцію України.

ВЗІРЕЦЬ ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

кафедра міжнародного та європейського права

**САМОСТІЙНА РОБОТА
З ДИСЦИПЛІНИ
«Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному
судочинстві»**

Студента групи МПм-__
А.К. Андрійчука _____
(підпис)

Керівник курсу:
М.Ю. Самуляк _____
(підпис)

Викладач:
М.Ю. Самуляк _____
(підпис)

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

**6. Перелік екзаменаційних питань
з курсу «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в
національному судочинстві»**

1. Структура Європейського суду з прав людини.
2. Повноваження та юрисдикція ЄСПЛ.
3. Основні положення Європейської конвенції з прав людини.
4. Принцип «живого інструменту» у практиці ЄСПЛ.
5. Принцип *nullum crimen sine lege* в контексті Конвенції.
6. Принцип *non bis in idem* у практиці ЄСПЛ.
7. Види тлумачення норм Європейської конвенції.
8. Пряма дія Конвенції в національному праві.
9. Співвідношення Конвенції та національного законодавства.
10. Структура і функції Ради Європи щодо прав людини.
11. Обов'язки держав-учасниць за Конвенцією.
12. ЄСПЛ як інструмент захисту прав людини.
13. Підстави для подання індивідуальної заяви.
14. Критерії прийнятності заяв.
15. Вичерпання національних засобів захисту.
16. Строки звернення до ЄСПЛ.
17. Структура індивідуальної заяви.
18. Роль Комітету з розгляду неприйнятних заяв.
19. Порядок розгляду справи Палатою.
20. Етапи розгляду справи по суті.
21. Рішення про неприйнятність заяви.
22. Дружнє врегулювання спору.
23. Принцип *res judicata* у практиці ЄСПЛ.
24. Форми та структура рішень ЄСПЛ.
25. Випадки перегляду рішень.
26. Рішення ЄСПЛ як джерело права.
27. Прецедентна природа рішень ЄСПЛ.
28. *Ratio decidendi* у рішеннях ЄСПЛ.
29. Обов'язковість рішень ЄСПЛ для держав-учасниць.
30. Вплив практики ЄСПЛ на законодавство держав.
31. Доктрина *margin of appreciation*.
32. Вплив практики ЄСПЛ на національне судочинство.
33. Відмінність між судовим прецедентом і *soft law*.
34. Роль провідних рішень у формуванні правової позиції.
35. ЄСПЛ як інтерпретатор Європейської конвенції.
36. Тлумачення права на життя у практиці ЄСПЛ.
37. Позитивні зобов'язання держави щодо права на життя.
38. Випадки допустимого позбавлення життя.
39. Заборона катувань і нелюдського поводження.
40. Визначення катування у рішеннях ЄСПЛ.
41. Межі поводження, що принижує гідність.
42. Позитивні обов'язки держави за ст. 3 Конвенції.
43. Заборона рабства та примусової праці.
44. Практика ЄСПЛ щодо примусової праці.
45. Право на особисту свободу.
46. Незаконне тримання під вартою.
47. Гарантії під час арешту і тримання під вартою.
48. Право на справедливий судовий розгляд.
49. Незалежність і безсторонність суду у практиці ЄСПЛ.

50. Право на суд у розумний строк.
51. Право бути заслуханим.
52. Презумпція невинуватості.
53. Приватне життя та його тлумачення.
54. Право на повагу до приватного і сімейного життя.
55. Концепція сім'ї в практиці ЄСПЛ.
56. Баланс між правом на сім'ю та інтересами дитини.
57. Захист персональних даних у рішеннях ЄСПЛ.
58. Свобода думки, совісті та релігії.
59. Обмеження свободи релігії.
60. Свобода вираження поглядів.
61. Межі свободи слова у демократичному суспільстві.
62. Позитивні зобов'язання держави щодо свободи слова.
63. Свобода мирних зібрань.
64. Заборона зібрань і критерії правомірності.
65. Свобода об'єднань.
66. Правомірні обмеження на створення об'єднань.
67. Право на вільні вибори.
68. Активне та пасивне виборче право.
69. Рівність у виборчому процесі.
70. Захист права власності.
71. Законність втручання у право власності.
72. Баланс між правом власності та публічним інтересом.
73. Соціальні пільги в практиці ЄСПЛ.
74. Розмежування пільг і привілеїв.
75. Принцип недискримінації щодо соціальних пільг.
76. Механізми виконання рішень ЄСПЛ в Україні.
77. Роль Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ.
78. Загальні заходи виконання рішень.
79. Індивідуальні заходи виконання рішень.
80. Порядок виплати відшкодування за рішеннями ЄСПЛ.
81. Контроль Комітету міністрів Ради Європи за виконанням.
82. Проблеми реалізації рішень ЄСПЛ в Україні.
83. Відповідальність держави за невиконання рішень.
84. Судова практика щодо застосування Конвенції.
85. Обов'язок судів застосовувати практику ЄСПЛ.
86. Співвідношення національного законодавства та Конвенції.
87. Поняття пілотного рішення.
88. Мета винесення пілотного рішення.
89. Критерії застосування пілотної процедури.
90. Процедура прийняття пілотного рішення.
91. Юридичні наслідки пілотного рішення.
92. Пілотні рішення проти України.
93. Вплив пілотних рішень на законодавчу реформу.
94. Пілотні рішення як інструмент системного захисту прав.
95. Відмінність пілотних рішень від звичайних.
96. Виконання пілотних рішень у порівняльному аспекті.
97. Універсальність стандартів ЄСПЛ.
98. Вплив ЄСПЛ на правову культуру національних судів.
99. Взаємодія ЄСПЛ і Суду ЄС.
100. Проблеми імплементації практики ЄСПЛ в Україні.

1. Самостійна робота (денна форма)

№ п/п	Тематика	Кількість годин
1	Тема 1. Європейська а система захисту прав людини	3
2	Тема 2. Порядок звернення та розгляду справ в Європейському суді з прав людини	3
3	Тема 3. Юридична природа рішень ЄСПЛ	4
4	Тема 4. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	4
5	Тема 5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	3
6	Тема 6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально- економічних прав особи	3
7	Тема 7. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	4
8	Тема 8. «Пілотні рішення» ЄСПЛ.	4
Загалом		28

Самостійна робота (заочна форма)

№ п/п	Тематика	Кількість годин
1	Тема 1. Європейська а система захисту прав людини	8
2	Тема 2. Порядок звернення та розгляду справ в Європейському суді з прав людини	8
3	Тема 3. Юридична природа рішень ЄСПЛ	8
4	Тема 4. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	7
5	Тема 5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	7
6	Тема 6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально- економічних прав особи	7
7	Тема 7. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	7
8	Тема 8. «Пілотні рішення» ЄСПЛ.	7
Загалом		59

8.Організація і проведення тренінгу

Трénінг (англ. *training*) — це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. to train — виховувати, навчати) — комплекс вправ для тренування в чому-небудь. Тренування — система підготовки організму людини з метою пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи й життя.

Порядок проведення тренінгу

1. **Вступна частина** проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

2. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил проведення тренінгового заняття. Можлива наявність роздаткового матеріалу у вигляді таблиць, бланків документів.
3. **Практична частина** реалізовується шляхом виконання завдань у групах студентів з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.
4. **Підведення підсумків.** Обговорюється результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття.

Тематика тренінгу

1. Заповнення формуляру скарги в ЄСПЛ.
2. Підготовка коментарів до заперечень Уряду.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів самостійної роботи;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Прецедентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20 %	20 %	5 %	15 %	40 %
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час практичних занять (з 1 по 8 заняття). Кожен здобувач має бути оцінений не рідше як раз на два заняття та отримати не менше трьох оцінок. Пропуски практичних занять обов'язково відпрацьовують ся в години консультацій, в іншому випадку вони вважаються оцінкою «0» та враховуються при визначенні середнього арифметичного. Для здобувачів, які навчаються за індивідуальним графіком, поточне оцінювання проводиться під час консультацій, та шляхом виконання завдань в системі	Модульний контроль планується після половини проведених занять та охоплює з 1 по 6 теми, і передбачає виконання 20 тестових завдань та двох задач.	Оцінка визначається як середнє арифметичне із оцінок отриманих за виконання завдань тренінгу.	Оцінка визначається як середнє арифметичне із оцінок отриманих за виконання різнопланових завдань щодо підготовки наукової роботи (есе, наукової статті, тез), анотації до наукової статті, участі у наукових конференціях.	1. Практична задача – макс.50 балів). 2. Завдання 1 – макс.25 балів. 3. Завдання 2 – макс.25 балів.

Moodle. Поточне оцінювання проводиться шляхом усного опитування, підготовки наукових доповідей, розв'язування задач, тестування через систему Moodle на практичних заняттях.				
---	--	--	--	--

Шкала оцінювання

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74		D (задовільно)
60-64	задовільно	E (достатньо)
35-59		FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Антипов В. І. Кримінальний кодекс України в контексті міжнародного права та практики Європейського суду з прав людини: правові норми, судова практика, науково-практичний коментар. Харків : Право, 2019. 1200 с.
2. Самуляк М. Ю. The participation of the prosecution authority in cases of administrative offences (the ECHR judgment in the case of Figurka v. Ukraine). *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 4 (40). С. 30-36.
3. The case of Figurka v. Ukraine, заява № 28232/22, 16.11.2023. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-228845>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Верховна Рада України від 07.12.1984 р. № 8074-10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
5. The case of Gaydashevskyy v. Ukraine, заява № 11553/21, 06.02.2025 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-241577>
6. Європейська Конвенція з прав людини: Конвенцію ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
7. Кушнір І., Адамчук С. Щодо деяких питань участі прокурора в справах про адміністративні правопорушення під час застосування заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11927/1/16.pdf> С.67-70
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30.08.2023 р. у справі № 208/712/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113247461>
9. The case of Mikhaylova v. Ukraine, заява № 10644/08, 06.03.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-181381>
10. Хотинська-Нор О.З. «Безсторонність суду» як стандарт справедливого правосуддя: практика ЄСПЛ і перспективи розвитку в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 3 (118). С. 122-127.
11. Коруч У. З. Окремі питання виконання рішень Європейського суду з прав людини. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 1. С. 49-53.
12. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 1 Європейської конвенції з прав людини. Зобов'язання поважати права людини – поняття «юрисдикції» та «відповідальності». *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_1_ukr
13. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 2 Європейської конвенції з прав людини. Право на життя. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_ukr
14. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 3 Європейської конвенції з прав людини. Заборона катування. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_3_ukr
15. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 4 Європейської конвенції з прав людини. Заборона рабства і примусової праці. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_ukr
16. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 5 Європейської конвенції з прав людини. Право на свободу та особисту недоторканність. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_5_ukr
17. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Право на свободу та особисту недоторканність. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_ukr
18. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Право на справедливий суд (цивільний аспект). *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_civil_ukr

19. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 7 Європейської конвенції з прав людини. Ніякого покарання без закону: принцип встановлення законом кримінальних правопорушень і покарань. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_7_ukr
20. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 8 Європейської конвенції з прав людини. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_ukr
21. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 9 Європейської конвенції з прав людини. Свобода думки, совісті і релігії. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_9_ukr
22. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 10 Європейської конвенції з прав людини. Свобода вираження поглядів. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_ukr
23. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 11 Європейської конвенції з прав людини. Свобода зібрань та об'єднання. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_11_ukr
24. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 12 Європейської конвенції з прав людини. Право на шлюб. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_12_ukr
25. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 2 Європейської конвенції з прав людини. Право на ефективний засіб правового захисту. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_ukr
26. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 14 Європейської конвенції з прав людини та статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції. Заборона дискримінації. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_14_art_1_protocol_12_ukr
27. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 15 Європейської конвенції з прав людини. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_15_ukr
28. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 17 Європейської конвенції з прав людини. Заборона зловживання правами. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_17_ukr
29. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 18 Європейської конвенції з прав людини. Межі застосування обмежень прав. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_18_ukr
30. Європейський Суд з прав людини. Практичний посібник з умов прийнятності. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/admissibility_guide_ukr
31. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 46 Європейської конвенції з прав людини. Обов'язкова сила рішень та їх виконання. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_46_ukr
32. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 1 Першого протоколу до Європейської конвенції з прав людини. Захист власності. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_1_protocol_1_ukr
33. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 2 Першого протоколу до Європейської конвенції з прав людини. Право на освіту. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_protocol_1_ukr
34. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 3 Першого протоколу до Європейської конвенції з прав людини. Право на вільні вибори. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_3_protocol_1_ukr

35. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 2 Протоколу № 4 Європейської конвенції з прав людини. Свобода пересування. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_protocol_4_ukr
36. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 4 Протоколу № 4 Європейської конвенції з прав людини. Заборона колективного вислання іноземців. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_protocol_4_ukr
37. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 1 Протоколу № 7 до Європейської конвенції з прав людини. Процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_1_protocol_7_ukr
38. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 2 Протоколу № 7 до Європейської конвенції з прав людини. Право на оскарження у кримінальних справах. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_protocol_7_ukr
39. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 4 Протоколу № 7 до Європейської конвенції з прав людини. Право не бути притягненим до суду або покараним двічі. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_protocol_7_ukr
40. Європейський Суд з прав людини. Посібник зі статті 2 Європейської конвенції з прав людини. Право на життя. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_data_protection_ukr
41. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Захист даних. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_immigration_ukr
42. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Масові протести. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_mass_protests_ukr
43. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Довкілля. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_environment_ukr
44. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Права дитини. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_rights_of_the_child_ukr
45. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Права ЛГБТІ. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_rights_of_lgbti_persons_ukr
46. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Права ув'язнених. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_prisoners_rights_ukr
47. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Застосування норм законодавства Європейського Союзу у практиці Європейського суду з прав людини. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_eu_law_in_echr_case-law_ukr
48. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Соціальні права. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_social_rights_ukr
49. Європейський Суд з прав людини. Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Тероризм. *ECHR Knowledge sharing*. 31.08.2024. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_terrorism_ukr

Для нотаток

Навчально-методичне видання

Михайло САМУЛЯК

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ**

**ПРЕЦЕДЕНТНА ПРАКТИКА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
В НАЦІОНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

**для студентів денної та заочної форм навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D 9
Міжнародне право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право**